

ПРОЦЕСУАЛЬНИЙ ПОРЯДОК РОЗГЛЯДУ ТА ВИРІШЕННЯ СЛІДЧИМ СУДДЕЮ ТА СУДОМ КЛОПОТАНЬ ПРО ПРИМУСОВЕ ГОДУВАННЯ ПІДОЗРЮВАНОВОГО, ОБВИНУВАЧЕНОГО, ДО ЯКОГО ЗАСТОСОВАНО ЗАПОБІЖНИЙ ЗАХІД У ВИГЛЯДІ ТРИМАННЯ ПІД ВАРТОЮ: ПИТАННЯ ЯКОСТІ ЗАКОНОДАВСТВА ТА ПЕРСПЕКТИВ ЙОГО УДОСКОНАЛЕННЯ

Завтур Віктор Андрійович,

кандидат юридичних наук,
доцент кафедри кримінального процесу,
детективної та оперативно-розшукової діяльності
Національного університету «Одеська юридична академія»

Стаття присвячена аналізу нормативної регламентації процесуального порядку розгляду та вирішення слідчим суддею та судом клопотань про примусове годування осіб, які тримаються під вартою відповідно до Закону України № 2429-IX, оцінки якості відповідного законодавства та визначення можливих шляхів його удосконалення.

Досліджено міжнародні стандарти в сфері поводження з особами, що перебувають в умовах несвободи та оголосили голодування. Проаналізовано фундаментальні принципи щодо надання медичної допомоги особам, які оголосили голодування, що містяться у Принципах медичної етики, пов'язаних з роллю медичного персоналу, зокрема лікарів, у захисті ув'язнених і затриманих від катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження чи покарання (затверджених резолюцією Генеральної асамблеї ООН 18 грудня 1992 р. № 37/194), Рекомендації № R (98) 7 (1) Комітету міністрів державам-членам Ради Європи щодо етичних та організаційних аспектів охорони здоров'я у в'язниці та Мальтійській декларації щодо тих, хто оголосив голодування.

Здійснено аналіз релевантної практики Європейського суду з прав людини щодо відповідності примусового годування положенням ст. 3 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод, на підставі якого виокремлено основні критерії, за наявності яких застосування до особи такого заходу є правомірним втручанням у її права та свободи.

Піддано критичному аналізу стан нормативної регламентації процесуального порядку розгляду слідчим суддею та судом клопотань про примусове годування підозрюваного, обвинуваченого, до якого застосовано запобіжний захід у вигляді тримання під вартою, встановленого ст. 206¹ КПК України в редакції, передбаченої Законом України № 2429-IX. Сформульовано низку пропозицій щодо її удосконалення та гармонізації із міжнародними стандартами у сфері поводження з особами, що оголосили голодування в умовах несвободи.

Ключові слова: примусове годування, запобіжні заходи, тримання під вартою, судовий контроль, слідчий суддя, суд.

Zavtur Viktor. The procedural order of examination and resolution of requests for forced feeding of the suspect, the accused, to whom preventive measure in the form of custody have been applied by the investigating judge and the court: the issues of the quality of the legislation and its prospects

The article is devoted to the analysis of the normative regulation of the procedural order of examination and resolution of requests for forced feeding of persons kept in custody by the investigating judge and the court in accordance with the Law of Ukraine No. 2429-IX, assessment of the quality of the relevant legislation and determination of possible ways of its improvement.

International standards in the field of treatment of persons in prison and on hunger strike were studied. The fundamental principles regarding the provision of medical assistance to persons who have declared a hunger strike contained in the Principles of Medical Ethics

relevant to the Role of Health Personnel, particularly Physicians, in the Protection of Prisoners and Detainees against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (approved by the resolution of the UN General Assembly of December 18, 1992 No. 37/194), Recommendation No. R (98) 7 (1) of the Committee of Ministers to member states concerning the ethical and organizational aspects of health care in prison and WMA Declaration of Malta on hunger strikers were analyzed.

An analysis of the relevant practice of the European Court of Human Rights regarding compliance of forced feeding with the provisions of Art. 2.3 of the Convention on the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, on the basis of which the main criteria are identified, in the presence of which the application of such a measure to a person is a legitimate interference with his rights and freedoms.

It was analyzed the state of normative regulation of the procedural order of examination and resolution of requests for forced feeding of the suspect, the accused, to whom the preventive measure in the form of detention was applied, established by Art. 206¹ of the Criminal Procedure Code of Ukraine as amended by Law of Ukraine No. 2429-IX. A number of proposals have been formulated for its improvement and harmonization with international standards in the field of treatment of persons who have declared a hunger strike in conditions of deprivation of liberty.

Key words: *forced feeding, preventive measures, detention, judicial control, investigating judge, court.*

Законами України № 2429-IX та 2428-IX від 19.07.2022 р. було внесено численні зміни та доповнення до кримінального процесуального та кримінально-виконавчого законодавства стосовно поводження із особами, що оголосили голодування в умовах несвободи. КПК України, зокрема, було доповнено ст. 206¹, яка встановлює підстави та процесуальний порядок постановлення слідчим суддею та судом ухвали про примусове годування підозрюваного, обвинуваченого, до якого застосовано запобіжний захід у вигляді тримання під вартою. Відповідні доповнення також були внесені до положень Розділу VIII України, що регламентують порядок вирішення цього питання щодо засуджених в порядку виконання судових рішень.

Відтак тепер процесуальний порядок вирішення питань про примусове годування особи є диференційованим залежно від її процесуального статусу – щодо підозрюваного та обвинуваченого таке питання вирішує слідчий суддя та суд в порядку ст. 206¹ КПК України, а щодо засудженого – суд в порядку ст. 539 КПК України.

Тривалий час питання примусового годування регламентувалися виключно кримінально-виконавчим законодавством (ст. 116 Кримінально-виконавчого кодексу України) та стосувалися лише осіб, засуджених до позбавлення волі. У фахових колах неодноразово зверталася увага на те, що такий стан нормативного забезпе-

чення є незадовільним, оскільки не передбачає можливості застосовувати цей захід щодо осіб, які мають статус підозрюваних, обвинувачених та тримаються під вартою, добровільно відмовилися від вживання їжі, що може спричинити значне погіршення стану їх здоров'я або смерть [наприкл.: 1, с. 17]. Закон України № 2429-IX був покликаний усунути цю прогалину та унормувати позитивне зобов'язання держави щодо захисту права на життя осіб, що перебувають у умовах несвободи, незалежно від їх формального правового статусу.

Проблема примусового годування осіб, які відмовилися від вживання їжі в знак протесту проти певного поводження із ними є такою, що виходить далеко за межі суто правової площини та включає низку медичних, етичних, філософських, а подекуди і політичних аспектів. У Преамбулі Мальтійської декларації стосовно тих, хто оголосив голодування [2] наголошено на тому, що лікар, який надає допомогу тим, хто оголосив голодування, неодмінно стикається із конфліктом цінностей – повагою до індивідуальної автономії особи та моральним обов'язком рятувати людину від смерті, навіть, якщо це суперечить бажанню останньої.

Включення даного аспекту до сфери кримінального процесуального регулювання поставило у доктрині питання про якість відповідного законодавства, його здатність забезпечити реальний баланс між правом кожного, хто тримається в умо-

вах несвободи, виразити протест шляхом оголошення голодування та обов'язком держави захистити його право на життя, а також перспектив правозастосовної практики у цьому сегменті. Це обумовлює актуальність даного дослідження.

У вітчизняній науковій літературі до різних кримінально-юстиційних аспектів примусового годування осіб, які перебувають під вартою та в установах відбування покарань звертались О.В. Бабаєва, О.В. Верхогляд-Герасименко, О.З. Гладун, І.В. Гловюк, О.М. Джужа, І.О. Колб, Є.В. Повзик, П.В. Пушкар, Р.О. Стефанчук та ін. Втім, окреслена проблематика в світлі положень Закону України № 2429-IX розглядалась здебільшого лише на рівні науково-практичних публікацій (О. Гнатенко, М. Глуховський, К. Глоба, С. Кузьменко, О. Тубелець, Н. Мамченко).

Метою даної статті є аналіз нормативної регламентації процесуального порядку розгляду та вирішення слідчим суддею та судом клопотань про примусове годування осіб, які тримаються під вартою відповідно до Закону України № 2429-IX, оцінка якості відповідного законодавства та визначення можливих шляхів його удосконалення.

Розгляд проблем нормативної регламентації примусового годування осіб, що тримаються в умовах несвободи, передусім, слід розпочати із огляду міжнародних стандартів у цій сфері. Зазначимо, що це питання в більшості універсальних та регіональних міжнародних договорах розглядаються в тісному зв'язку із загальним принципом належного поводження із в'язнями та заборони жорстокого, нелюдського або такого, що принижує гідність, поводження чи покарання, а також їх правом на медичну допомогу. Тому такі міжнародні акти, як Міжнародний пакт про громадянські та політичні права 1966 р., Конвенція про захист прав людини та основоположних свобод 1950 р., Мінімальні стандартні правила поводження з в'язнями, Рекомендація № R (2006) 2 Комітету Міністрів держав-учасниць «Європейські пенітенціарні правила», в цілому можна вважати базовими у цій царині.

Деякі фундаментальні положення, пов'язані із наданням медичної допомоги засудженим та особам, які тримаються під вартою, містяться у Принципах медич-

ної етики, пов'язаних з роллю медичного персоналу, зокрема лікарів, у захисті ув'язнених і затриманих від катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження чи покарання (затверджених резолюцією Генеральної асамблеї ООН 18 грудня 1992 р. № 37/194). Документ, серед іншого, кваліфікує як грубе порушення медичної етики активну чи пасивну участь медичного персоналу, зокрема лікарів, у діях, які становлять участь, співучасть, підбурювання або спроби вчинення тортур або іншого жорстокого, нелюдського або такого, що принижує гідність поводження чи покарання (принцип 2), а також засвідчення придатності ув'язнених або затриманих до будь-якої форми поводження чи покарання, яке може негативно вплинути на їхнє фізичне чи психічне здоров'я та яке не відповідає відповідним міжнародним документам (принцип 4) [3].

Про аспекти належного поводження із особами, що оголосили голодування згадується у Рекомендації № R (98) 7 (1) Комітету міністрів державам-членам щодо етичних та організаційних аспектів охорони здоров'я у в'язниці. Документ встановлює три основні правила поводження із цією категорією осіб: 1) клінічне обстеження особи, яка оголосила про голодування, повинно проводитися лише з чіткого дозволу пацієнта, якщо він або вона не страждає серйозними психічними розладами, які вимагають переведення до психіатричної служби; 2) учасникам голодування має бути надано об'єктивне пояснення шкідливих наслідків їхніх дій для фізичного самопочуття, щоб вони розуміли небезпеку тривалого голодування; 3) якщо на думку лікаря стан голодуючого значно погіршується, необхідно, щоб лікар повідомив про цей факт відповідний орган і вжив заходів відповідно до національного законодавства (включаючи професійні стандарти) [4].

Єдиним міжнародним актом, що безпосередньо присвячений керівним принципам надання медичної допомоги особам, що оголосили голодування, є Мальтійська декларація щодо тих, хто оголосив голодування, прийнята на 43-й Всесвітній медичній асамблеї у листопаді 1991 року (переглянута у 1992, 2006 та 2017 роках) [2].

Питання відповідності практики примусового годування ст. 2, 3 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод (далі – Конвенції) неодноразово розглядалися Європейським судом з прав людини (далі – ЄСПЛ, Суд) (рішення ЄСПЛ у справах «Невмержицький проти України», «Карабет проти України», «Х. проти Німеччини» тощо).

Найбільш відомим у цьому аспекті є рішення «Чорап проти Республіки Молдова» (Ciorap v. Moldova, Application no. 12066/02) [5], в якому Суд встановив порушення ст. 3 Конвенції у зв'язку із тим, що примусове годування заявника здійснювалося за відсутності медичних доказів того, що його життя чи здоров'я перебували під серйозною небезпекою. Указане, на думку Суду, свідчило, що реальною метою годування було змусити заявника припинити свій протест. Крім того, національними органами влади не були дотримані процедурні гарантії, зокрема, не було з'ясовано причини початку та припинення голодування, а також не здійснювалася відмітка кількості та складу прийнятої їжі. Неналежним і вкрай брутальним був визнаний спосіб здійснення годування заявника – шляхом застосування до нього наручників незалежно від того, чи чинив він будь-який опір, а також металевих інструментів, для того аби змусити його відкрити рот і витягнути язик. При цьому будь-які альтернативні менш інтрузивні способи годування ніколи не розглядалися.

У цій справі Суд констатував також порушення ст. 6 Конвенції через те, що заявнику було відмовлено в доступі до суду через відмову Верховного Суду розглянути його скаргу щодо примусового годування у зв'язку із несплатою судового збору. На думку ЄСПЛ, заявника слід було звільнити від такої сплати, враховуючи його вразливий стан та серйозність поданої скарги.

Схожий контекст має рішення ЄСПЛ «Яковлев проти України» (Yakovlyev v. Ukraine, Application no. 42010/18) від 08 грудня 2022 року [6]. Суд також встановив у цій справі порушення ст. 3 Конвенції, оскільки у відповідному медичному висновку не містилося жодних пояснень щодо неминучої загрози життю заявника. На думку ЄСПЛ, національний суд не виконав свою роль ефективного засобу

юридичного захисту, оскільки надав дозвіл на примусове годування, не дослідивши можливої альтернативи такому рішення. У цій справі Суд також зазначив про те, що «розслідування справжніх причин протесту у виді голодування та змістовна реакція на відповідні скарги та вимоги було б правильним способом для держави перевірити та врегулювати ситуацію. Оскільки єдиною відповіддю на голодування ув'язненого було його примусове годування, Суд не міг виключити, що метою цього заходу було придушення протестів у в'язниці».

Аналіз відповідних позицій ЄСПЛ дозволяє виділити основні критерії правомірності застосування до особи такого заходу як примусове годування: 1) належна мета – захист життя та здоров'я особи; компетентні органи мають отримати медичний висновок про те, що внаслідок голодування життя та здоров'я особи може опинитися у серйозній небезпеці; 2) національні органи влади повинні з'ясувати справжні причини оголошення особою голодування та намагатися їх усунути в адекватний спосіб; 3) особа повинна мати можливість постати перед неупередженим та незалежним органом (як правило, судовим) з метою перевірки доцільності примусового годування; 4) характер і спосіб здійснення примусового годування не повинні бути такими, що допускають приниження честі, гідності особи, застосування тортур та жорстокого поведження; 5) примусове годування має бути реалізоване у найменш інтрузивний спосіб з огляду на мету такого заходу та інші обставини; 6) дотримання різного роду процедурних аспектів (постійний моніторинг стану здоров'я особи, фіксація кількості та виду вживаної їжі, встановлення підстав для припинення примусового годування тощо).

Стаття 206¹ КПК України в редакції Закону України № 2429-IX в цілому наближує вітчизняне кримінальне процесуальне законодавство до цих стандартів, але поряд із цим містить низку техніко-юридичних та змістовних недоліків, які слід розглянути детальніше.

У ч. 2 ст. 206¹ КПК України встановлено, що клопотання про примусове годування підозрюваного, обвинуваченого, до якого застосовано запобіжний захід у вигляді

тримання під вартою, та матеріали, якими таке клопотання обґрунтовується, подаються прокурором на підставі відомостей, отриманих від установи попереднього ув'язнення, закладу охорони здоров'я, до місцевого суду, у межах територіальної юрисдикції якого утримується підозрюваний, обвинувачений. Зазначене клопотання повинно містити стислий виклад обставин, що передували відмові від прийняття їжі та голодуванню. Така вимога безумовно є важливою, втім, аналізовані положення КПК не дають відповіді на питання про те, яке саме правове значення матимуть відповідні обставини при вирішенні клопотання слідчим суддею. Інше питання полягає в тому, що такі причини голодування очевидно будуть викладені доволі суб'єктивно та однобічно. Як видається, в цьому контексті більшого правого значення набуває зміст показань, які будуть надані підозрюваним, обвинуваченим під час розгляду клопотання. Наприклад, якщо причиною свідомої відмови від прийняття особою їжі стало застосування насильства з боку персоналу установи попереднього ув'язнення, слідчий суддя або суд можуть реалізувати свої повноваження, передбачені ч. 6 ст. 206 КПК України, тобто забезпечити невідкладне проведення судово-медичного обстеження особи та доручити відповідному органу досудового розслідування провести дослідження цих фактів.

Чинна редакція ст. 206¹ КПК України встановлює також вимогу, аби до клопотання про примусове годування особи, що перебуває під вартою, обов'язково додався висновок лікаря про те, що підозрюваному, обвинуваченому, який заявив про відмову від прийняття їжі, загрожує значне погіршення стану здоров'я та існує очевидна загроза його життю, що підтверджується відповідними медичними документами, які містять результати лабораторних, інструментальних та інших необхідних досліджень. Відповідне положення ч. 2 ст. 206¹ КПК України повністю кореспондується із нормою ч. 3 ст. 116 КВК України, яка регламентує вимоги до клопотання про примусове годування засудженого. Зазначимо, що наразі наявна судова практика (в контексті засуджених), коли рішення суду містить доволі переконливі аргументи

щодо наявності загрози життю та здоров'ю особи, спричинені відмовою від вживання їжі, що підтверджені результатами клінічних лабораторних досліджень [7]. Однак перший досвід застосування правової процедури, передбаченої ст. 206¹ КПК України, продемонстрував недостатню конкретизацію підстав здійснення примусового годування підозрюваного. Наприклад, в ухвалі слідчого судді Галицького районного суду м. Львова від 03 лютого 2023 року в якості підстави задоволення клопотання указується наявність хронічних захворювань, внаслідок яких особа потребує щоденного прийому їжі та лікарських засобів, що підтверджуються висновками лікарів за результатами медичного огляду [8]. Слід також зауважити, що буквальне тлумачення норми ч.2 ст. 206¹ КПК України указує на те, що наявність результатів лабораторних або інструментальних досліджень є обов'язковою умовою прийняття рішення про примусове годування підозрюваного, обвинуваченого і проведення лише звичайного медичного огляду недостатньо для порушення відповідного питання перед слідчим суддею та судом.

Окрім питання виникають також і в контексті визначення кола осіб, що беруть участь у розгляді клопотання про примусове годування підозрюваного, обвинуваченого, до якого застосовано запобіжний захід у вигляді тримання під вартою. У ч. 3 ст. 206¹ КПК України встановлено, що про час і місце розгляду клопотання повідомляються прокурор, особа, стосовно якої вирішується питання про примусове годування, її захисник, керівництво відповідної установи попереднього ув'язнення, закладу охорони здоров'я, а в разі вирішення питання про примусове годування неповнолітнього підозрюваного, обвинуваченого – також батько або матір, усиновлювач або законний представник та відповідні служби у справах дітей. Неприбуття в судові засідання осіб, які були належним чином повідомлені про місце та час розгляду клопотання, не перешкоджає проведенню розгляду, крім випадків, якщо участь таких осіб визнана слідчим суддею, судом обов'язковою або якщо особа повідомила про поважні причини неприбуття. Це положення вже викликало критику у доктрині, зокрема, І.В. Гловюк слушно

вказує на те, що участь підозрюваного, обвинуваченого при розгляді таких клопотань, принаймні дистанційна, має визнаватись обов'язковою [9, с. 378].

Крім того, видається нелогічною відсутність у переліку учасників розгляду клопотання лікаря, під наглядом якого перебував підозрюваний, обвинувачений, оскільки саме цей учасник судово-контрольного провадження здатен надати максимально повну інформацію про стан здоров'я свого пацієнта та обґрунтувати необхідність примусового годування. Судова практика демонструє, що лікарі все ж беруть участь у розгляді такого роду клопотань [8].

Законодавець передбачив у ч.3 ст. 206¹ КПК України право підозрюваного, обвинуваченого викликати іншого лікаря для встановлення його стану здоров'я та існування очевидної загрози його життю, спричиненої відмовою від прийняття їжі. У такому випадку слідчий суддя, суд мають забезпечити лікарю можливість ознайомитися з матеріалами, якими обґрунтовується необхідність примусового годування та відкласти розгляд клопотання на строк, необхідний для його явки, але не більше ніж на 24 години. Аналогічним положенням було також доповнено і ч.5 ст. 539 КПК України, що відкриває можливість для реалізації цього права засудженими. Безумовно, впровадження такої норми у КПК України є достатньо прогресивним та необхідним кроком задля забезпечення балансу інтересів при вирішенні питання про примусове годування. Втім, вже зараз можна спрогнозувати, що відповідна процедура матиме формальний характер. Законодавець встановив достатньо короткий строк для залучення іншого лікаря, усього 24 години. З одного боку, це можна пояснити неприпустимістю зволікання у випадках, коли мова йде про рятування життя та здоров'я особи, але з іншого, лікарю, що надає альтернативний висновок треба щонайменше прибути до пацієнта, здійснити його огляд, ознайомитися із наявними медичними документами, скласти такий висновок тощо. Здійснити усі ці дії протягом доби очевидно складно.

В контексті перспектив застосування положень ст. 206¹ КПК України, що передбачають можливість отримання конкурентного лікарського висновку видається про-

BLEMHOY I ПОДАЛЬША ОЦІНКА ТАКИХ ВИСНОВКІВ СЛІДЧИМ СУДДЕЮ ТА СУДОМ. ЦІЛКОМ ЙМОВІРНО, ЩО ЗА СВОЇМ ЗМІСТОМ ТАКІ ВИСНОВКИ ЗБІГАТИСЯ НЕ БУДУТЬ, А ЦЕ ОЗНАЧАЄ, ЩО ПЕРЕД СУДОМ ПОСТАНЕ ПИТАННЯ ПРО ПОДОЛАННЯ ЦИХ РОЗБІЖНОСТЕЙ. НА НАШЕ ПЕРЕКОНАННЯ, У ТАКОМУ ВИПАДКУ СЛІДЧОМУ СУДДІ, СУДУ СЛІД ВИЗНАТИ ОБОВ'ЯЗКОВОЮ УЧАСТЬ ЛІКАРІВ, ЩО ДАВАЛИ ТАКІ ВИСНОВКИ ПРИ РОЗГЛЯДІ КЛОПОТАННЯ ПРО ПРИМУСОВЕ ГОДУВАННЯ ПІДОЗРЮВАНОВОГО, ОБВИНУВАЧЕНОГО. В ЦЬОМУ АСПЕКТІ НЕОДМІННО ПОСТАЄ ПИТАННЯ ПРО ПРОЦЕСУАЛЬНИЙ СТАТУС ЛІКАРЯ У ТАКОМУ СУДОВО-КОНТРОЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ. ВИСНОВОК ПРО СТАН ЗДОРОВ'Я ОСОБИ, ЩО ПЕРЕДБАЧЕНИЙ СТ. 206¹ КПК УКРАЇНИ НЕ Є ВИСНОВКОМ ЕКСПЕРТА У ПРОЦЕСУАЛЬНОМУ СЕНСІ, ВТІМ, БУДЬ-ЯКІ ДУМКИ ТА ВИСНОВКИ, ЯКИЙ ВИСЛОВЛЮВАТИМЕ ЛІКАР ПІД ЧАС РОЗГЛЯДУ ВІДПОВІДНОГО КЛОПОТАННЯ БЕЗПЕРЕЧНО ГРУНТУВАТИМУТЬСЯ НА ЙОГО СПЕЦІАЛЬНИХ ЗНАННЯХ, А ЦЕ ОЗНАЧАЄ, ЩО ІНША СТОРОНА МАЄ ПРАВО ЙОГО ДОПИТАТИ ЗА ПРАВИЛАМИ ДОПИТУ ЕКСПЕРТА (Ч.7 СТ. 95 КПК УКРАЇНИ). ВІДПОВІДНО, УСУНЕННЯ РОЗБІЖНОСТЕЙ У ВИСНОВКАХ ЛІКАРІВ ПРИ РОЗГЛЯДІ КЛОПОТАНЬ, ПЕРЕДБАЧЕНИХ СТ. 206¹ КПК УКРАЇНИ ЗА АНАЛОГІЄЮ МАЄ ВІДБУВАТИСЯ ЗА ПРАВИЛАМИ, ВИЗНАЧЕНИМИ Ч.3-5 СТ. 356 КПК УКРАЇНИ.

КПК України встановлює, що за результатами розгляду клопотання слідчий суддя, суд постановляє ухвалу про примусове годування підозрюваного, обвинуваченого, до якого застосовано запобіжний захід у вигляді тримання під вартою, або про відмову від примусового годування, якщо прокурор не доведе наявності обставин, передбачених ч. 2 ст. 206¹ КПК України. Аналіз змісту цієї норми не дозволяє дійти однозначного висновку про те, чи має слідчий суддя, суд своєю ухвалою визначити конкретний вид примусового годування, що має застосовуватись до особи. Види примусового годування визначені Законом України № 2428-IX лише на рівні кримінально-виконавчого законодавства: 1) годування через назогастральний зонд за допомогою лійки; 2) годування через назогастральний зонд краплинно; 3) годування через назогастральний зонд за допомогою шприца Жане; 4) годування з ложки; 5) годування за допомогою напувальниці; 6) годування через гастростому (ч. 3 ст. 116 КВК України). Практика розгляду судами клопотань

про примусове годування засуджених, яка сформувався ще до внесення змін, передбачених Законом України № 2429-IX, показує, що в переважній більшості випадків у відповідних ухвалах визначався конкретний вид годування, який підлягає застосуванню [10]. Безумовно такий підхід є правильним, оскільки він виключає можливість зловживань з боку персоналу установ попереднього ув'язнення та закладів охорони здоров'я у питанні про спосіб виконання відповідного судового рішення. Ситуація, коли визначати конкретний спосіб годування будуть інші суб'єкти, аніж слідчий суддя та суд значно применшить правозахисний потенціал процедури, передбаченої ст. 206¹ КПК України. Водночас вже перший досвід застосування нових положень КПК України показав, що слідчі судді, розглядаючи клопотання в порядку ст. 206¹ КПК України не визначають конкретного виду годування [8]. Це свідчить про те, що положення кримінального процесуального закону у цій частині мають бути уточнені та у ч. 3 ст. 206¹ КПК України має бути чітко прописаний обов'язок слідчого судді та суду визначити конкретний вид годування у разі задоволення клопотання.

Таким чином, в якості підсумку нашого дослідження можна сформулювати низку змін та доповнень до ст. 206¹ КПК України (аналогічні доповнення мають бути внесені і до ст. 539 КПК України) :

1) у ч. 2 ст. 206¹ КПК України слід віднести до переліку учасників, які повідомляються про час і місце розгляду відповідного клопотання лікаря (лікарів), що надав медичний висновок про стан здоров'я підозрюваного, обвинуваченого;

2) ч. 3 ст. 206¹ КПК України доповнити нормою такого змісту: «участь лікарів у судовому засіданні є обов'язковою, якщо надані ними медичні висновки суперечать один одному в частині наявності очевидної загрози життю підозрюваного, обвинуваченого або рекомендованого виду примусового годування»;

3) ч. 3 ст. 206¹ КПК України доповнити нормою такого змісту: «В ухвалі про примусове годування підозрюваного, обвинуваченого, до якого застосовано запобіжний захід у вигляді тримання під вартою слідчий суддя, суд зобов'язаний визначити вид годування, що має бути застосований до особи з урахуванням положень частини третьої статті 116 Кримінально-виконавчого кодексу України».

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бабаєва О.В., Повзик Є.В. Примусове годування засуджених та осіб, які тримаються під вартою: нормативне регулювання та судова практика. *Діджиталізація і безпека* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., м. Харків, 19 листоп. 2020 р. / Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого ; за ред. А. П. Гетьмана і Б.М. Головкина. Харків : Право, 2020. С. 15–19.
2. WMA Declaration of Malta on hunger strikers. URL: <https://www.wma.net/policies-post/wma-declaration-of-malta-on-hunger-strikers/> (дата звернення: 17.02.2023).
3. Principles of Medical Ethics relevant to the Role of Health Personnel, particularly Physicians, in the Protection of Prisoners and Detainees against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment. General Assembly resolution 37/194. URL: <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/principles-medical-ethics-relevant-role-health-personnel> (дата звернення: 17.02.2023).
4. Recommendation No. R (98) 7 (1) of the Committee of Ministers to member states concerning the ethical and organisational aspects of health care in prison. URL: <https://rm.coe.int/09000016804fb13c> (дата звернення: 17.02.2023).
5. Case of Ciorap v. Moldova (Application no. 12066/02): Judgment European Court of Human rights, 19 June 2007 // HUDOC database. URL: [https://hudoc.echr.coe.int/eng-press#{%22itemid%22:\[%22003-2039564-2155997%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng-press#{%22itemid%22:[%22003-2039564-2155997%22]}) (дата звернення: 17.02.2023).
6. Case of Yakovlyev v. Ukraine (Application no. 42010/18): Judgment European Court of Human rights, 08 December 2022 // HUDOC database. URL: [https://hudoc.echr.coe.int/eng-press#{%22itemid%22:\[%22003-7516625-10316880%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng-press#{%22itemid%22:[%22003-7516625-10316880%22]}) (дата звернення: 17.02.2023).
7. Ухвала Апеляційного суду Хмельницької області від 15 березня 2017 року, судова справа № 675/2682/16-к. URL: <https://verdictum.ligazakon.net/document/65405505> (дата звернення: 17.02.2023).

8. Ухвала слідчого судді Галицького районного суду м. Львова від 03 лютого 2023 року, судова справа № 461/192/23. URL: <https://verdictum.ligazakon.net/document/108781575> (дата звернення: 17.02.2023).

9. Науково-практичний коментар до Розділу II Кримінального процесуального кодексу України «Заходи забезпечення кримінального провадження» / Ю.П. Аленін, М.В. Багрій, Р.І. Благута та ін. ; за ред. І. В. Гловюк. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2022. 440 с. URL: <http://dspace.lvduvs.edu.ua/handle/1234567890/5073> (дата звернення: 17.02.2023)

10. Ухвала Ізяславського районного суду Хмельницької області від 31 січня 2018 року, судова справа № 675/253/18. URL: <https://verdictum.ligazakon.net/document/71916188> (дата звернення: 17.02.2023).